

СТРАТЭГІІ ПЕРАКЛАДУ БЕЛАРУСКІХ ПЕРФАРМАТЫЎНЫХ ДЗЕЯСЛОВАЎ У ПАЭТЫЧНЫХ ТЭКСТАХ

I.I.Zaprudski (Minsk, MDLU)

В исследовании анализируются стратегии перевода белорусских перформативных глаголов на английский язык в поэтических текстах. Анализ проведен на материале переводов Уолтера Мэя и Веры Рич стихотворных текстов белорусских поэтов. Выделены три направления переводческой интерпретации перформативных глаголов: сохранение иллокутивной силы оригинала, частичная ее передача и отсутствие репрезентации иллокутивной силы в переводе.

Ключевые слова: перформативный глагол; иллокутивная сила; стратегии перевода; приемы перевода.

STRATEGIES FOR TRANSLATING BELARUSIAN PERFORMATIVE VERBS IN POETIC TEXTS

I.I.Zaprudski (Minsk, MSLU)

The study analyzes strategies for translating Belarusian performative verbs into English in poetic texts. The analysis is based on the material of translations by Walter May and Vera Rich of poetic texts by Belarusian poets. Three directions of the translation interpretation of performative verbs are highlighted: the preservation of the illocutionary power of the original, its partial translation and the lack of representation of illocutionary power.

Key words: performative verb; illocutionary force; translation strategies; translation techniques.

Даследаванне прысвечана стратэгіям перакладу беларускіх перфарматыўных дзеясловаў на англійскую мову ў паэтычных тэктах. **Мэтай** даследавання з'яўляецца выяўленне стратэгіі перакладу перфарматыўных дзеясловаў з беларускай на англійскую мову. **Актуальнасць** працы абумоўлена адсутнасцю даследавання катэгорыі перфарматыўнасці ў тыпалагічным аспекце ў беларускім мовазнаўстве.

Упершыню тэрмін *перфарматыўны дзеяслоў* быў уведзены ў межах тэорыі маўленчых актаў Дж. Осцінам [1]. На яго думку, выказванні з перфарматыўным дзеясловам эквівалентныя дзеянню ці ўчынку (т. зв. эквіакцыянальнасць) і не могуць быць праўдзівымі ці ілжывымі.

Перфарматыўныя дзеясловы вылучаюцца сярод іншых лексічных адзінак наяўнасцю экспліцытнай ілакутыўнай сілы. У межах тэорыі маўленчых актаў ілакутыўная сіла – гэта тое, што суразмоўца хоча сказаць сваім выказваннем. Перфарматыўныя дзеясловы з'яўляюцца самым прамым сродкам перадачы намераў чалавека, што надае выказванням з перфарматывамі дадатковай эмацыянальнасці.

Такім чынам, перфарматыўныя дзеясловы патрабуюць асаблівай увагі ад перакладчыка ў сувязі з перадачай ілакутыўнай сілы выказвання. Па нашых назіраннях, пераклад дзеясловаў, якія эксплікуюць перфарматыўнасць, можа ажыццяўляцца па трох напрамках: поўная перадача ілакутыўнай сілы, частковая перадача і адсутнасць рэпрэзентацыі ілакутыўнай сілы ў перакладзе.

Аўтарытэтнымі перакладчыкамі з беларускай мовы на англійскую з’яўляюцца Уолтэр Мэй і Вера Рыч. Для вызначэння адметнасці іх перакладчыцкіх стратэгий найбольш эфектыўным сродкам з’яўляецца параўнанне перакладу аднаго і таго ж верша.

У табліцы 1 прадстаўлены пераклады фрагмента з перфарматыўным дзеясловам верша Міколы Аўрамчыка “Галубы”.

Табліца 1

Арыгінал	Пераклад В. Рыч	Пераклад У. Мэя
<p><i>З-за клопот цяпер забыты казкі, Зараз нам зусім не да прыгод... На галовах – баявыя каскі, Кліча ўдалы няведамы паход. [2, с. 17]</i></p>	<p><i>Tales are all forgotten in affright now, No time for adven- tures, this is war... On our heads, helmets we wear as fighters, An unknown campaign calls us afar [3, с. 162]</i></p>	<p><i>Now those stories we’ve forgot in worry, To recall them now would be quite vain... Helmets on our heads, to war we hurry, Called away on some un- known campaign [4, с. 36]</i></p>

Вера Рыч прытрымліваецца арыгінала і перакладае верш блізка да тэксту, таму перфарматыўны дзеяслоў перадаецца поўным эквівалентам. Гэта захоўвае ілакутыўную сілу выказвання і эмацыянальны настрой арыгінала.

Уолтэр Мэй аддае перавагу рытму і рыфме, таму пры перакладзе перфарматыва карыстаецца граматычным адпаведнікам, замяняючы дзеяслоў на дзеепрыслоўе. Такім чынам, ілакутыўная сіла перадаецца часткова, бо акцэнт выказвання змяшчаецца на дзеяслове *hurry* ‘спяшацца’.

Другім тэкстам для аналізу быў абраны верш Валянціна Таўлая “Апошнія слова” (табліца 2).

Табліца 2

Арыгінал	Пераклад В. Рыч	Пераклад У. Мэя
<p><i>Аб чым прашу? – пытаеце дарэмна. Надзеліце мяне вы без таго і кайданамі, і пайком турэмным не на адзін закратны, доўгі год... [5, с. 461]</i></p>	<p><i>What do you seek? To ask me this is silly. For you without an an- swer have bestowed Fetters upon me, granted prison skilly. Not just for one long year have caged me so [3, с. 133].</i></p>	<p><i>– Any requests – In vain you ask me thus. Without that farce fix on around old scars your fetters, cast me with your prison crust for many a lengthy year behind steel bars [4, с. 308].</i></p>

Вера Рыч выкарыстоўвае стылістычную замену. Слова *seek* азначае ‘шукаць’, сэнс крыху змяняецца, бо ў арыгінале падкрэсліваецца незаконнасць турэмшчыка, які ведае свой лёс і згодны з ім. *Seek* не з’яўляецца перфарматыўным дзеясловам, таму эмацыянальнасць звароту зніжаецца ў параўнанні з арыгіналам. Магчыма, такі дзеяслоў быў выкарыстаны, каб пазбегнуць таўталогіі з наступным дзеясловам *ask*, які можа мець значэнне ‘прасіць’ і ‘пытацца’.

У. Мэй ужывае прыём граматычнага адпаведніка і ў гэтым вершы. Перакладчык выбірае гэты прыём, таму што ён дазваляе захоўваць рытм і пры гэтым не змяняць сэнс. Аднак у гэтым прыкладзе цалкам страчваецца ілакутыўная сіла сказа.

Такім чынам, вылучаны тры напрамкі перакладчыцкай інтэрпрэтацыі перфарматываў: з захаваннем ілакутыўнай сілы арыгінала, з частковай яе перадачай і адсутнасцю ілакутыўнай сілы ў перакладзе. І В. Рыч, і У. Мэй імкнуцца знайсці кампраміс паміж формай і зместам. У. Мэй перадае, хаця і няпоўна, ілакутыўную сілу арыгінала з дапамогай граматычнага адпаведніка. В. Рыч засяроджвае ўвагу на поўнай перадачы перфарматыва ці спрабуе знайсці адпаведны сінонім.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Осцін, Дж. Слова як дзеянне // Новае ў замежнай лінгвістыцы. Вып. XVII: Тэорыя маўленчых актаў. – Масква, 1986. – с. 22-130.
2. Аўрамчык, М. Я. Выбраныя творы / Мікола Аўрамчык – Мн.: Бел. навука, 2015. – 524 с. – (“Беларускі кнігазбор”: Серыя I. Мастацкая літаратура).
3. Rich Vera. Like water, like fire / translated by Vera Rich. – London: George Allen & Unwin, 1971. – 347 p.
4. Walter May. Fair land of Byelorussia: an anthology of modern Byelorussian poetry / May Walter – Moscow: Progress Publishers, 1976. – 367 p.
5. Анталогія беларускай паэзіі. У 3 т. / Рэдкал.: Р. Барадулін і інш.; Уклад. А. Лойка. – Мн.: Маст. літ., 1993. – Т. 2. – 623 с.